

April 1966

**Consultation between the Czechoslovak Foreign
Ministry and the Soviet Foreign Ministry [in
Moscow]**

Citation:

"Consultation between the Czechoslovak Foreign Ministry and the Soviet Foreign Ministry [in Moscow]", April 1966, Wilson Center Digital Archive, Czech Foreign Ministry Archive [Arkhiv Ministrestvo Zaharanichni Vetsi, (A MZV)], Fond Antonin Novotny, Subject no. 2 "Czechoslovak Foreign Policy, Asia-Africa", Box 3. Obtained for CWIHP by Guy Laron. <https://wilson-center-digital-archive.dvincitest.com/document/114309>

Summary:

A report on a routine meeting between Czechoslovak and Soviet Foreign Ministry officials. The topic of discussions was Soviet foreign policy toward Africa and Asia and the Soviets tried to convince the Czechoslovak that relations with these regions were developing well despite several right wing military coups which had taken place in the previous two years. Africa came to the fore, during the discussions, as an area in which the Soviets were investing a lot of time and money.

Credits:

This document was made possible with support from Leon Levy Foundation

Original Language:

Czech

Contents:

Original Scan

- 1/ Plenární zasedání
- 2/ Přijetí u I. náměstka ministra zahraničních věcí SSSR s. Kuzněcova
- 3/ Jednání v 1. africkém odboru
- 4/ Jednání v 2. africkém odboru
- 5/ Jednání v 3. africkém odboru
- 6/ Jednání v odboru Blízkého východu
- 7/ Jednání v odboru Jižní Asie
- 8/ Jednání v odboru Jihovýchodní Asie
- 9/ Jednání v odboru všeobecné politické informace
- 10/ Závěrečné jednání

Tajné

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze

ZRUŠEN STUPEŇ UTAJENÍ

Důvod: z.j. 264 201/01-020

PhDr. Alena Šimánková

Datum: 23.4.03 Podpis: _____

Ke konzultacím došlo na základě jednání ministrů zahraničních věcí ČSSR a SSSR s. V. Davida a s. Gromyka v Praze v prosinci 1965. Konzultace byly uskutečněny v Moskvě ve dnech 22. - 26. dubna 1966 a zúčastnili se jich z čs. strany náměstek ministra zahraničních věcí s. dr. J. Pudlák a vedoucí 10. teritoriálního odboru s. inž. J. Ledl, ze sovětské strany náměstkyně ministra zahraničních věcí s. L.F. Iljičov a J. A. Malik a dále vedoucí afrických a asijských odborů ministerstva zahraničních věcí SSSR soudruzi Švedov, Karavajev, Fomin, Lichačev, Kapica, Ščiborin, sovětský velvyslanec v Alžírě s. Pegov a vedoucí odboru všeobecné politické informace s. Tarasov.

Pobyt čs. delegace zajišťoval vedoucí 4. evropského odboru s. Gromov ve spolupráci s diplomatickým protokolem.

Konzultace byly zahájeny dne 22. dubna plenárním zasedáním, kterého se zúčastnili ze sovětské strany náměstkyně ministra zahraničních věcí ss. Iljičov a Malik a vedoucí odborů ss. Gromov, Švedov, Karavajev, Fomin, Lichačev, Kapica, Ščiborin, Tarasov a velvyslanec SSSR v Alžírě s. Pegov.

Čs. delegaci doprovázel I. tajemník čs. velvyslanectví v Moskvě s. Spáčil.

Soudruh Iljičov v úvodním slově vysoce ocenil skutečnost, že dochází k podobným konzultacím, které navazují na jednání obou ministrů zahraničních věcí s. Gromyka a s. Davida v Praze a navrhl, aby na plenárním zasedání byly projednány obecné otázky a poté, aby došlo k podrobnější výměně zkušeností v jednotlivých odborech.

- 2 -

Soudruh Pudlák v úvodním slově uvedl, že již při návštěvě s. Gromyka v Praze v prosinci loňského roku byla věnována značná pozornost problematice tzv. rozvojových zemí, především v Africe a Asii. Byly konstatovány potíže, na které naráží pokrokový vývoj v těchto zemích a to jak potíže vnitřní, tak i vnější a mezi nimi na prvním místě nekolonialistická politika imperialismu. Bylo rovněž konstatováno, že také rozkolnická politika ČLR velmi komplikuje a ztěžuje již dosti nesnadnou situaci. Socialistické země nemají dost prostředků na to, aby mohly vůči všem rozvojovým zemím provádět stejně velkorysou politiku a proto je nutno orientovat se na země klíčového významu, především na ty, které provádějí pokrokovou politiku, usilují o nekapitalistickou cestu vývoje a uskutečňují v tomto směru významné sociálně ekonomické přeměny.

Vzájemné konzultace nám pomáhají v praktické politice koordinovat svůj postup, v zájmu věci míru a socialismu. Nynější naše konzultace jsou o to naléhavější, že v poslední době došlo v různých oblastech a zemích v Asii a v Africe k dalšímu zhoršení situace v důsledku machinací amerického imperialismu, jak o tom svědčí serie nedávných převratů v Africe a vývoj v Indonésii. K velmi nepříznivému vývoji dochází v Keni, stupňuje se imperialistický tlak na SAR, Indii a další země. Serii vojenských převratů se podařilo imperialistům vyvolat v rozvojových zemích, zejména v Africe, atmosféru strachu a ještě více prohloubit celkovou nestabilitu vlád a režimů.

S. Pudlák uvedl, že na druhé straně došlo též k řadě pozitivních jevů v politickém vývoji v rozvojových zemích. Vyzvedl v této souvislosti taškentskou konferenci, k jejíž výsledkům sovětské diplomacii upřímně blahopřál,

- 3 -

a havanskou konferenci, kterou přes různé výhrady hodnotíme vcelku kladně jako krok na cestě upevňování solidarity národů Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Ukazuje se, že i v nynější obtížné a složité situaci existují možnosti pro iniciativu socialistických zemí, ba dokonce, že nutnost další aktivizace naší politiky vůči rozvojovým zemím vzrůstá tím více, čím více se stupňuje imperialistický nápor v této oblasti.

Soudruh Malik úvodem konstatoval, že africký kontinent se stal v posledních letech novým politickým subjektem v mezinárodním dění. Základní linií sovětské politiky, která byla potvrzena znovu na XXIII. sjezdu KSSS, je podpora národně osvobozenického hnutí, upevňování nezávislosti osvobodivších se zemí a bratrský svazek s mladými africkými národy.

V dalším charakterizoval dosavadní výsledky sovětské zahraniční politiky ve vztahu k africkým zemím, které jsou potěšující a svědčí o tom, že spolupráce se přes jisté nedostatky vcelku dobře rozvíjí. Sovětský svaz navázal s výjimkou 6 států /Gabonu, Horní Volty, Malgašské republiky, Nigeru, Pobřeží slonoviny a Malawi/ diplomatické styky se všemi nezávislými africkými státy. Má ve 27 afrických hlavních městech své diplomatické úřady a 24 představitelů afrických zemí je akreditováno v SSSR.

Úspěšně se rozvíjí také obchodní a hospodářská spolupráce. SSSR poskytl rozvojovým zemím hospodářskou pomoc ve výši 4 mld. Rb, z toho africkým státům 1,5 mld. Rb. Do 27 rozvojových zemí, z toho do 14 afrických, byli vysláni sovětské specialisté. V SSSR bylo na odborné stáži 3.000 účastníků z rozvojových zemí. SSSR zvláště v poslední době vysílá do rozvojových zemí skupiny expertů, kteří před schválením závažnějších projektů analyzují

- 4 -

podmínky hospodářského rozvoje země, aby se tak zabránilo chybám a nedomyšlenostem v hospodářské spolupráci SSSR s rozvojovými zeměmi.

Pochopitelně vzniká na tomto úseku také řada problémů. Africké země většinou žádají vysoké úvěry, které přesahují jejich možnosti i bezprostřední potřebu. Zajímavé je, že také de Gaulle radí bývalým africkým členům Francouzského společenství, aby se obraceli na Sovětský svaz se žádostmi o pomoc. Značné potíže vznikají též kolem otázky místních výdajů, které činí na každý rubl stroj. dodávek 0,50 až 1 rubl dalších nákladů. Sovětský svaz se je snažil řešit poskytnutím zbožových úvěrů, prodej zboží však naráží na nízkou kupní sílu obyvatelstva. Pod touto záminkou došlo např. k zastavení hospodářské spolupráce s Keňou. Velmi živým problémem je také požadavek výstavby závodů "na klíč". SSSR se tomu zatím bránil, ale v případě Guineje byl již nucen vytvořit vlastní stavební organizaci, která zajistí výstavbu průmyslového závodu v zemi. Získané zkušenosti bude pravděpodobně možno využít i v dalších zemích. V poslední době se obrací některé africké země na Sovětský svaz se žádostmi, aby zajistil vlastními kádry i chod dokončených závodů. Množí se také žádosti o valutové úvěry, které však SSSR odmítá.

Vcelku úspěšně se rozvíjejí i kulturní styky. Sovětský svaz uzavřel 17 kulturních dohod, ale skutečné kulturní styky udržuje s 21 africkými zeměmi. V roce 1965 navštívilo 792 afrických kulturních pracovníků SSSR a 664 sovětských kulturních činitelů navštívilo Afriku. Na úseku kulturní pomoci pracuje v rozvojových zemích 384 sovětských specialistů. V Sovětském svazu studuje 4.000 afrických studentů, z nichž letos bude 228 studium končit.

- 5 -

I na tomto úseku je řada problémů a potíží. Absolventi sovětských škol z afrických zemí nacházejí doma po návratu jen stěží zaměstnání. Řada sovětských specialistů po linii kultury je odkázána ještě na tlumočníky, které africké země odmítají přijímat. Větší pozornost bude nutno věnovat výběru afrických stipendistů. Do některých zemí jsou nyní vysíláni zvláštní představitelé, aby současně se zastupitelskými úřady prováděli výběr kandidátů. Mnohem intenzivněji bude třeba pracovat s absolventy vysokých škol.

Jedním z velmi důležitých úkolů v současné době je seznamování s výsledky XXIII. sjezdu KSSS, jehož průběh vzbudil v rozvojových zemích velkou pozornost. Sovětský svaz hodlá vyslat do rozvojových zemí řadu lektorů, kteří budou doplňovat intenzivní rozhlasovou i tiskovou propagaci sjezdu. V Africe je XXIII. sjezd hodnocen kladně, zvláště jeho klidný a jistý tón. Kladně se oceňuje postoj SSSR k pomoci rozvojovým zemím. Odsuzuje se antisovětská pomlouvačná propaganda ze strany USA. Za správný se považuje klidný tón vůči KS Číny a to, že na sjezdu nedošlo k ostrým odsuzujícím útokům na ČLR. Sjezd je považován za významnou událost mezinárodního významu a za nový impuls v boji za nezávislost.

V politické oblasti se v mnoha otázkách pozice socialistických a rozvojových zemí ztotožňují nebo přibližují. Je tomu tak zvláště v problematice boje za mír, nešíření atomových zbraní, nevměšování, apartheidu, Rhodésie, jednoty Afriky atd. Nejtěsnější spolupráci má Sovětský svaz v těchto otázkách se SAR, Alžírskem, Mali, Guineou a Kongem-Brazzaville. K intenzivním stykům dochází i po stranické linii a jako velmi dobrá forma se ukázalo předávání důvěrných informací vedoucím státníkům některých rozvojových zemí.

- 6 -

Situaci v Africe označil s. Malik za velmi složitou. 5/6 afrického kontinentu je osvobozeno a zakončilo 1. etapu boje za nezávislost. Druhá etapa tohoto boje - likvidace pozůstatků kolonialismu - bude však složitější a obtížnější. Je v ní nutno překonávat řadu potíží. Jednou z nich je např. i dělení světa na "chudý Jih" a "bohatý Sever" a s tím související nedůvěra k bělochům vůbec. Sékou Touré např. prohlásil, že pro něho je každý běloch nepřítel. Dále je nutno vzít v úvahu, že kolonizátoři mají dosud silné ekonomické pozice, z nichž jim plynou velké zisky. Neokolonialistické a imperialistické síly aktivizují odpor vnitřní reakce proti politice odstraňování koloniálního dědictví a rozšiřování nezávislosti. Většina rozpočtů stráví výdaje na drahý státní aparát, rostou vnitřní politické rozpory. Za této situace obvykle jedinou organizovanou sílu představuje armáda.

Nestabilitnost situace zvyšují také rozpory mezi jednotlivými africkými státy. Např. sovětský titulář dostal pokyn vyložit Sékou Tourému sovětský názor na objektivní situaci v Alžírsku po uchopení moci Bumedienem a dosáhl toho, že spor mezi Guineou a Alžírem byl likvidován. S. Malik v souvislosti s tímto příkladem uvedl, že Sovětský svaz byl v minulosti ve své politice vůči rozvojovým zemím příliš opatrný s ohledem na zásadu nevměšování. Ukazuje se, že při respektování této zásady je třeba tlumočit naše názory na situaci tam, kde cítíme, že stanoviska některých afrických států jsou nesprávná. Rozvojové země hodnotí kladně, když vyjádříme naše stanovisko a často je berou v úvahu.

V poslední době došlo v Africe k řadě převratů, jejichž hodnocení však nemůže být ve všech případech stejné. V Nigérii šlo v první etapě o akci radikálního důstojnictva, která vyvolala i určité znepokojení britských imperialistů. Příchod Ironsiho Angličany uklidnil. Další perspektivy tohoto režimu je zatím obtížné hodnotit.

- 7 -

Ve frankofonních republikách /Kongo-Léopoldville, Středoafriická republika, Horní Volta a Dahomé/ šlo spíše o odstranění neschopného vedení; spory mezi jednotlivými skupinami tam zacházely až do nechutností.

Převraty zatím nepřinášejí velké změny. Vztah zemí, kde došlo k převratům, k SSSR zůstává v podstatě, přes prozápadní orientaci, nezměněn. Dochází dokonce k některým náznakům zájmu o zlepšení vztahů. Se Středoafriickou republikou bylo dosaženo určité dohody v oblasti kultury. V Dahomé došlo po vojenském převratu k akreditaci tituláře a o normalizaci styků projeví rovněž zájem Horní Volta a Kongo-Léopoldville. Je rovněž zajímavé, že Nigerijci dali souhlas k zahájení jednání o otevření přímé letecké linky Moskva - Lagos. Také nigerijské obyvatelstvo i představitel marxistické nigerijské strany dělníků a rolníků Otegbey reagovali na vojenský převrat jako na v podstatě pozitivní událost.

Vedle negativních jevů v Africe je třeba vidět, že v Africe na druhé straně nadále trvá taková situace, že i ty nejpravděpodobnější africké režimy si nemohou dovolit vystupovat zcela otevřeně proimperialisticky a musí alespoň formálně zastávat antiimperialistické pozice /např. v rhodéské otázce/.

S. Malik upozornil na nebezpečí, které hrozí jednotě Afriky ze strany regionálních seskupení. Tyto tendence podporuje Francie, ale svůj vliv uplatňují i USA. SSSR hodlá vysvětlit hlavně některých afrických zemí, zvláště v Togu a Dahomé, své stanovisko v této otázce.

Imperialismus v Africe sází na vnitřní potíže jednotlivých zemí s cílem vyvolat nedůvěru mas k lidovým režimům i k nekapitalistické cestě rozvoje. Jeho přísluhovači však musí tyto cíle přikrývat socialistickými myšlenkami, jak o tom svědčí nedávná prohlášení Tom Mboyi o africkém socialismu v Keni.

- 8 -

Na základě uvedené analýzy dělá sovětská zahraniční politika pokud jde o Afriku tyto závěry:

1/ Je třeba rozvíjet všechny formy politické spolupráce s africkými zeměmi jak na půdě OSN, tak mimo ni. Používat a dále rozšiřovat formu sdělování důvěrných informací africkým státníkům a posílat do Afriky zvláštní představitele k diskusím s africkými politiky o našem stanovisku.

2/ Lépe koordinovat poskytování vojenské pomoci africkým zemím, neboť přijetí vojenské pomoci je vyjádřením důvěry poskytujícímu státu a navíc pomáhá odstraňovat velké nebezpečí, kterým jsou pro africké země i ty nejpokrokovější vojenští poradci imperialistických zemí.

3/ Promyslet otázku uzavření dohod o přátelství s africkými zeměmi.

4/ Velkou pozornost věnovat přípravě příštího VS OSN.

5/ Pokud jde o hodnocení ghanských událostí, možno konstatovat naprostou vzájemnou shodu.

V závěru s. Malik vyjádřil názor, že, přes některé občasné neúspěchy, situace v afrických zemích není beznadějná a nelze při jejím posuzování propadat pesimismu.

V diskusi, která následovala po výkladu s.nám. Malika nadhodil s. Iljičev několik otázek, které podle jeho názoru poslední vývoj v Africe otvírá a které bude nutno v budoucnosti zpracovat a zodpovědět. Bude třeba např. zhodnotit roli armády v afrických zemích a její postavení v politickém životě. Dále postavil s. Iljičev otázku, zda jsme nepodporevali příliš ukvapenou industrializaci v některých afrických zemích, zda jsme se neodtrhli příliš od skutečnosti naším pojetím třídní diferenciace africké společnosti, a co podniknout, abychom naše vztahy k africkým zemím nebučovali jen na vztazích k jednotlivým politickým vůdcům. Podle názoru s. Iljičeva bude dále nutno důkladně

- 9 -

rozebrat, v čem jsou příčiny vojenských převratů. Bylo by také účelné koordinovat zájezdy do Afriky z jednotlivých socialistických zemí tak, aby přinesly co největší efekt. Na závěrečná slova s. Malika, že není důvod k pesimismu, reagoval otázkou, zda je na druhé straně důvod k velkému optimismu, pokud jde o naše vztahy k Africe.

S. Tarasov doporučil využít konzultací též k podrobnějšímu projednání některých otázek celoafrického vývoje /hodnocení politické situace, CAJ, regionální seskupení apod./ na zvláštním setkání obdobně, jak tomu bude v teritoriálních odborech.

S. Malik na některé náměty s. Iljičova reagoval. K otázce role armád v Africe uvedl, že mechanicky vycházel ze zkušeností s kapitalistickými zeměmi, kde armáda je záležitostí vojenského přidělence. Zkušenosti nás učí, že armádě v afrických zemích bude nutno věnovat pozornost ze strany celého zastupitelského úřadu a totéž se týká policie. Vedoucí sovětských velvyslanectví v Africe již dostali příslušné pokyny.

Pokud jde o industrializaci uvedl s. Malik, že jsme se dopustili určitých chyb, když jsme rozhodně nebrzdili programy některých afrických předáků, kteří propadli velikášství. To se projevilo nejen v industrializaci, ale i na některých dalších úsecích.

S. Pudlák poděkoval s. Malikovi za výklad a zdůraznil, že hodnocení situace, které přednesl odpovídá plně našemu. Dále informoval o našich nedávných konzultacích s Jugoslávií a o stavu našich styků s africkými státy. Zmínil se o našich zkušenostech s poskytováním ekonomické pomoci a o zásadních usneseních stranického orgánu i vlády k otázce nových forem hospodářské spolupráce jako je výstavba na klíč, účast na výrobě a pod., které jsou nyní dále propracovávány, aby se mohlo alespoň zčásti přistoupit k jejich realizaci. Hovořil též o naší zásadní linii přecházet ve výchově vysokoškolských kádrů rozvojových zemí k širšímu vysílá-

- 10 -

ní vysokoškolských profesorů do těchto zemí a k postupnému omezení výchovy cizích studentů u nás. Vyjádřil názor, že by bylo vhodné věnovat plnou pozornost možnostech rozvoje vztahů s Nigérií a nadhodil otázku, na které státy se nyní v Africe orientovat. Vyslovil názor, že je sice třeba podporovat především progresivní vlády, ale nezapomínat přitom ani na ostatní země, s nimiž jsou též na různých úsecích příznivé podmínky pro rozvoj styků. Upozornil též na nutnost zhodnocení různých tzv. afrických socialismů. Na konec s. Pudlák informoval o chystaných návštěvách presidenta republiky s. A. Novotného v SAR, Etiopii a Indii.

S. Iljičev v odpovědi uvedl, že není možné soustředit naši pozornost a spolupráci na 5 - 6 zemí a vyslovil plný souhlas s rozvíjením styků také s ostatními zeměmi. Zdůraznil, že v otázce cesty Afriky k socialismu zůstala teorie za praxí a bude muset urychleně tuto mezeru odstranit. Zároveň však dodal, že při nesprávném chápání této otázky a nedostatečném rozlišování mezi vědeckým socialismem a ostatními socialismy vzniká nebezpečí diskreditace socialistických myšlenek.

Závěrem s. Malik uvedl přehled připravovaných návštěv a pozvání afrických státníků do SSSR. V průběhu tohoto roku se očekávají návštěvy marockého krále Hassana II., presidenta Somálské republiky Osmana /září/, presidenta Kamerunu Ahidja /asi listopad/, presidenta Toga Grunitzského /konec roku/. Pendentní zůstávají návštěvy presidenta Zambie Kaundy, presidenta Tanzanie Nyerereho a presidenta Čadu Tombalbaye. Pozvání k návštěvě SSSR obdrželi též president Libérie Tubman a president Keni Kenyatta.

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
 ZRUŠEN STUPEŇ UTAJENÍ
 Důvod: č.j. 267 261 / 01-024
 PhDr. Alena Šimánková
 Datum: 23.7.03 Podpis:

Tajné

Přijetí u I. náměstka ministra zahraničních věcí
 s. Kuzněcova

S. Pudlák předal pozdrav s. Davida, poděkoval za přijetí na ministerstvu zahraničních věcí a za velmi úspěšnou konzultaci.

S. Kuzněcov vyzvedl skutečnost, že k takovým konzultacím dochází a prohlásil, že je považuje za významné a velmi užitečné pro práci.

V dalším se zmínil o čs. návrhu odpovědi na nótu NSR, který MID obdržel ihned po příjezdu s. Pudláka. Sdělil, že sovětská odpověď dosud není hotova, má být projednána tento týden a že proto nemůže zatím zaujmout k našemu návrhu konečné stanovisko. Předběžně však soudí, že nóta působí dobrým dojmem. Poznemenal však, že pokud jde o dřívější návrhy soc. zemí (např. o neútočení mezi NATO a organizací Varšavské smlouvy), že je třeba se na ně podívat kriticky ve světle posledního vývoje v NATO.

S. Pudlák vysvětlil, že při sestavení návrhů nóty si MZV bylo vědomo určité problematičnosti o dřívějších návrzích na uzavření paktu mezi NATO a Varšavským paktem, zmínka o nich byla do nóty zahrnuta v historickém kontextu jako příklad mírové iniciativy soc. států v minulosti, nikoliv však jako aktuální návrh.

S. Pudlák vyložil potom náš názor na otázku formy předání naší odpovědi a její publikaci. Domníváme se, že by nebylo vhodné z předání dělat velkou diplomatickou záležitost, kterou se bude zabývat řada zemí a pomáhat NSR v její snaze vyvolat dojem, že jde skutečně o významnou dipl. ofenzívu. Hodláme proto předat naši nótu diplomatickou cestou jen vládě NSR a postarat se o to, aby se o našem stanovisku dověděly ostatní státy, aniž bychom v této věci podnikali u nich oficiální demarše.

- 2 -

S. Kuzněcov sdělil, že formu reagování na nótu NSR nemá ještě MID zcela vyjasněnu, označil však náš názor za velmi zajímavý a zasluhující pozornosti. V dalším s. Kuzněcov informoval o výsledcích návštěvy syreckého předsedy vlády v SSSR.